

ALEXY ADALBERT BELA

magyar származású amerikai mérnök élettörténete olyan mint egy Horatio Alger és Verne Gyula regény. Ha nem tudná az olvasó, hogy minden sora igaz és élethű, méltán gondolhatná, hogy valami regényes, fantasztikus historias olvas.

Az első érem

Alexy Adalbert Béla 1888 augusztus 27-én született a bereg-megyei Volóc községben, mely akkor Magyarországhoz, később Csehszlovákiához tartozott és a második világháború után Oroszországhoz csatolták. Iskoláit Kassán kezdte el majd Besztercén, Erdélyben és Budapesten a Terézán. Tavasmező utcai gimnáziumban folytatta és fejezte be. Itt ért el első sikerét mikor a középiskolák országos tornaversenyén Budapesten aranyérmel nyert, mint kiváló tornász. Erejtészi után a mérnöki pályát választotta és a budapesti Politechnikumon kapta meg gépész és villamos mérnöki oklevelét.

Első mérnöki állását Brema Németországban a Carl Franke cégnél kapta, ahol különösen az egészségügyi berendezéseket tanulmányozta. Cége csakhamar Magyarországra költötte, ahol Miskolc és Debrecen vízvezeték munkálatait ellendítette.

A második érem

A sport terén, Miskolcon érte a második kitüntetés, első díjat nyert a gyorskorcsolyázásban és ugyanakkor megnyerte a műkorcsolyázás első díját is.

Mikor Miskolcon és Debrecenben befejeztek a munkálatok, elhatározta, hogy kijön Amerikába a San Francisco világiállítását megnézni. 1914 március 4-én kötött ki hajója New Yorkban. Pár hónappal később kitört az első világháború és megakadályozta a visszatérését. Kénytelen volt állás után nézni és néhal O. S. László szabadalmi ügyvéd irrodájában kapott rajzoló állást.

New Yorkban nem sokkal később a Washington Engine Works alkalmazta, ez a cég a tengerjáró hajókat és a nagy gőzmozdonyokat szerelte fel automatikus olajjelzőkkel.

Hogy javítsa anyagi helyzetét elfogadta a Newark, N. J.-ben lévő Westinghouse Electric and Mfg. Company ajánlatát és 1914 szeptember 15-én már ott kezdett dolgozni. Mintán a műhelyet meg kívül a budapesti Zenel Főiskolának is tehetséges növekednie volt, mint kitűnő muzikáns, csakhamar egy 60 tagú szimfonikus zenekart szervezett.

Newarkon a Labor Templeben megnyitotta "International Technical School"-ját, melyben munkás tanúkat oktatta, különösen a magyar származású munkások sorát és előmenetelt viselte szlovén, Előadást magyar, német, szlovák és lengyel nyelven tartotta, mert mind a négy nyelvet folyékonyan beszélte.

1916 január 15-én önként kilépett a Westinghouse Electric and Mfg. Company szolgálatából és Elizabethport N. J.-ben a Singer Mfg. Company szolgálatába lépett. Itt egészen addig maradt míg Amerika megjelent a háborút Németországnak. Az Astoria, O. nevű Himoff Machine Company hívta meg tervező főmérnöknek, ez a gyár a haditengerészet részére gyártott felszereléseket. Ebben a minőségében szabad bejárta volt Washington és Charlestonban a tengerészeti hajógyárakba és gyakran folytatott tárgyalásokat a haditengerészet Ordinance Departmentjének vezetőivel és szakértőivel.

Az első szabadalom

A fegyverszünet után önállósította magát és New Yorkban megnyitotta

"General Experimenting Laboratories" név alatt működött. Mint tanácsadó mérnök, módjában állt a legkülönbözőbb iparágaknál megismerkedni és megtanulni és kitapasztalni a kenyér, cukorka szivar, ölgéffel, ruha, kalap és papír áruk gyártását.

Csakhamar szabadalmaztatta papír szervert és higiénikus zsebzószótját, melyet most is használnak számos amerikai vendéglőben.

1920 április elején a Newark, N. J.-ben lévő Liberty Tool Company, Inc.-be lépett be társnak, ahol Sárosvy Bélával autómobil kellekeket gyártottak.

Alexy Emil megérkezése

1920 október havában Amerikába érkezett festőművész fiúve, Alexy Emil, nemrég hunyt el. Hogy elősegítse művészi pályáját, Alexy N. J.-ben stúdiót épített részére, száma egyesületbe és társaságba vitte magával és csakhamar előléte és világhírű férfiak, mint Dr. F. Albee a kiváló orvos és countspecialista, a Bamberger, Vanderbilts és más kiváló családok tagjai rendelkeztek nála portcaládok tagjai rendelkeztek lelküzdése után. Alexy Emil Newark, N. J.-ben nyitotta meg stúdióját és ott élt haláláig.

Alexy amerikai polgár lesz

1921 június havában Alexy Béla megkapta amerikai polgárlevéle és pár héttel később Európába utazott, hogy szülőhazája rekonstrukciós munkájában helyezze át, ahol karácsony Európát, majd a budapesti egyetemen szakmabeli és Amerikát, az amerikai életet, alkotmányt és a "Bill of Rights" ismertető felolvasásokat tartott.

1922 tavasszal érkezett vissza az Egyesült Államokba egyideig folytatta munkáját, majd bekinttel a zavaros nemzetközi helyzetre és a megélhetési nehézségekre jobbnak látta, a Harrison, N. J.-ben lévő Edison Lamp Works of the General Electric Company ajánlatát elfogadni és 1922 augusztus 29-én elfoglalta állását. Pár hónapi munka és kísérletezés után valószínűleg a in-kandescens lámpák gyártását új gépek bevezetésével, melyek lehetővé tették a tömeggyártást olgyannira, hogy az eddig 50 centről \$1.50-be kerülő lámpákat az öt és tíz centes boltokban lehetett árusítani és vásárolni.

Vezető állásban

1927-ben, mikor a General Electric Company eladta ezt a telepet a Radio Corporation of America-nak, a Nela Park, Ohioiban lévő kísérleti laboratóriumokba helyezték át, ahol karácsony villanylámpákat gyártó gépeket gyártott. Erdemi elismerésül nagyobb től, felemelték a fizetését és vezető állásba helyezték.

1928 február havában W. R. Burrows a Schenectady, N. Y.-ban lévő telep vezetőjének lett asszisztense és négy éven át a Pittsfield, Mass., Philadelphia, Pa., Lynn, Mass. és Fort Wayne, Ind.-ban lévő telepeket ellendítette. Számos újabb szabadalmat is kapott időközben.

Az 1-ső, 2-ik és 3-ik aranyérem

1932 március 31-én elnyerte a Charles Coffin Foundation első aranyérmét, amikora ugyanazt a gyorsított gyártási eljárást, melyet a lámpáiparban bevezetett alkalmazta a refrigerátorok gyártásánál is. Ezzel a módszerrel nemcsak a gyártást fokozta, hanem a hűtőszekrények árát is leszállította. A probléma kezdetén 2500 hűtőszekrényt gyártottak hetenkint, ezzel később 1933-ban hetenkint 20,000 refrigerátort tudtak előállítani.

Néhal ALEXAY EMIL

Lamp Works of the General Electric Company ajánlatát elfogadni és 1922 augusztus 29-én elfoglalta állását. Pár hónapi munka és kísérletezés után valószínűleg a in-kandescens lámpák gyártását új gépek bevezetésével, melyek lehetővé tették a tömeggyártást olgyannira, hogy az eddig 50 centről \$1.50-be kerülő lámpákat az öt és tíz centes boltokban lehetett árusítani és vásárolni.

ALEXY BELA ES NEJE

Ezután különösen az amerikai otthon tökéletesítése és kényelmesebbé tétele érdekelt. A villanyos konyha foglalta le minden idejét. Villanyos keverő gépeket, mosógépeket, szemét emésztő készülékeket tervezett. Ő tervezte a nagy "Disposal" szemétemésztő készüléket is, a legnagyobb titokban a hadserő és haditengerészet részére. Ez a gép lehetővé tette, hogy a hadihajók hulladéka teljesen nyomtalanul tűnt el a tengerben és így senki sem sejtette elenészes repülőket nem tudták a hajókat felfedezni és követni. Ezzel a kitűnő találmányával az Amerikai Magyar Népszava is foglalkozott egy nagyobb cikkben 1938 március 7-iki számában. Ezért kapta meg a második Coffin aranydíjat.

Mint a nemzetközi helyzet alapos megfigyelője és szakértője előrelátta, hogy a leszámlolás az Egyesült Államok és Japán között elmaradhatatlan és be fog következni. Mikor Japán bevonult Mandzsuriaiba és Kínába tudatában volt annak, hogy a "Tung Oil"-t, mely akkoriban a legjobb elszigetelő anyag volt delejes drótok szigetelésére, pótolni illetve helyettesíteni kell, mert háború esetén beszerezhetetlenül válik. A General Electricnek volt ugyan egy új típusú szintetikus anyaga, mely jobb volt, de kezelése — ragadós mivolta miatt — nagyon nehéz volt. Hat hónapi állandó munka és kísérletezés után megoldotta életének ezt a legnehezebb problémáját is és ezzel megakadályozta, hogy a második világháború alatt is olyan gumit és anyag hiány következzék be, mint amilyen az első háború alatt fenyegette az országot. Munkássága elismerésül megkapta a harmadik aranyérmét és jutalmát.

Amerikai katonák életmódja

Csakhamar a "Formex" drót gyártásának megkezdése után kitört a második világháború és a Formex delejes drót volt egyetlen, mely a Csendes tengeri front dzsungeljeiben is megmaradt és, eredeti állapotában, nem oltadt és nem romlott le, ez tette lehetővé a Radar és többi készülék kifogástalan működését valamint azt, hogy a háborút Japánmal szemben megnyerhesse Amerik.

Pearl Harbor után Alexey Béla életmentő készüléke szerkesztésén fáradozott. A különböző hadsértekekről jelentette, hogy harcos fiaink közül nem egyet saját kézi gránátjaik ölték meg, mert nem tették be azokba a robbanást késleltető felszerelést. Alexey Béla a Röntgen szakértőkkel együtt működve egy olyan gyorsan működő X-Ray gépet szerkesztett, mely egy pillanat töredéke alatt ellenőrizett minden kézigránátot és kiadta azokat, melyekből a robbanást késleltető felszerelés hiányzott. Erről a nagyserű életmentő találmányról, mely szótlan amerikai katonára életét mentette meg, az Amerikai Magyar Népszava is megemlékezett 1943 október 16-iki számában.

Következő találmánya a "Wire Sound Recorder" tökéletessége volt, melyet az összes bombázó gépekre felszereltek, mert hűségese rekordira vette az összes elhangzott parancsokat és esetleges tévedéseket is. Az is megtörtént, hogy a bombázó műszerészről visszatérő pilóták egy súlyosan megbetegült bajársuk utolsó szavait is magukkal hozták, melyeket a sound recorder megörökített.

Háború utáni működése

A háború után számos nehéz gáz turbina, jet propulzió és magas hőmérsékű keverék problémáit oldotta meg, melyekre a hosszú távra repülő, gyors járatú és bombázó gépeknek és rádió ellenőrző rokketeknek van szükségük.

Vannak kitűnő tervei a "Holnap Városára" vonatkozólag is, melyek meggyorsítják a közlekedést, úszertől drót pályákon mozgó kocsiikkal, úszertől autópályákkal, módosított, melyek rádióval ellenőrzik és mozgatják a kocsikat. Ezek a tervek világszerte nagy érdeklődést váltottak ki. "Staggering working hours" tervezését New York Városának magáévá tette és több más amerikai városban is foglalkoztak ennek a rendszerrel bevezetésével mely a rush órákban megkönnyítene a forgalmat. A Schenectadyban megjelenő Union Star 1938 június 30-iki és az Amerikai Magyar Népszava 1948 július 30-iki számai foglalkoztak bővebben ezekkel az érdekes tervekkel.

Alexey Béla műzsikus

Schenectadyban a magyar munkások között számos zenei tehetséget fedezett fel Alexey Béla, különösen a Magyar Betegségügyi Egylet kebelében, melynek zeneiőr Nagjai már alkottak egy "tűnczenekart". "Caravan Gypsies" néven, Alexey Béla megszabta a zenekarot és hozzájárulva a zenészeket új nevet adott nekik és a "Hungarian Elite Orchestra" csakhamar állandóan szerepelt Demcsák Magyar, hanem amerikai ünnepeken és a helyi rádió állomáson is.

Mint a General Electric egyik vezető mérnöke, gyakran ment át hivatalos kiküldetésen Európába, husz év alatt huszor kelt át a tengeren. A lémpárpárban élt hatalmas arányú sikerrel elismerése képei, a Dartmouth Edison Lamps Works igazgatója gyakran megírta azaz, hogy Európa különböző országában a csillagokoztató lámpagyárakat tanulmányozta. Franciaországban, Hollandiában, Németországban, Ausztriában és Magyarországon alaposan megvizsgálta minden gyárat és meghatározta volt arra is, hogy a jobb vagy megfelelőbb európai gépeket cége részére megvásárolhassa.

1937 június, június hónapokban ment át utoljára Európába az olasz, német és magyar gyárakat vizsgálta meg, különösen olyan irányban, hogy melyik fontos hadi cikkek gyártanak.

Családi élete

Agglegény életét élt egészen az utóbbi éveikig, végül arra szánta magát hogy feladja függetlenségét és az agglegény életet felserkeli a nyugalmasság és kiegyensúlyozott házassal.

Mikor Pittsburg, Pa.-ban járt, egy gyermekori barátját meg látogatni, megismerkedett Kriszán Mary-vel, aki szintén Magyarországon született és nevelkedett. 1927-ben jött Amerikába és a pittsburgi magyar konzulátuson dolgozott, a második világháború kirozása, amikor otthagyta állását, ittrmardói engedélyt kért és kapott az amerikai hatóságoktól. Azonnal beiratkozott egy kereskedelmi iskolába a Pittsburg Academy és graduiálás után egy acélvállalatnál kapott állást. Majd felkérték, hogy legyen a Verhoyay Segélyegylet központi elnöke, aki folytatta, itt dolgozott 5 éven át, egészen 1949 június 20-ig, mely napon leánykört nevet felcserélte és Mrs. A. K. Alexey lett.

Most minden idejét az emberiség kényelmének és boldogságának fokozására szenteli Alexey Béla, fiatal mérnöknek ad tovább képzést a kreatív és vezető munkában, hogy legyen méltó utódja, aki folytathatja tudja munkáját és tökéletesíteni tudja majd találmányait, aután is mikor ő már visszatartta lelkét Teremtőjének.

És most idézzük az alábbi pár sort a Szabadság naplapp 1941-ben megjelent aranyjubiléumi albumából:

"Hú amerikai polgár, de imádja a szülőhazát is!
"Ér Alexey Béla hazánk ipari világháza egyik sikert aratta a másik után és nagy kitüntetésekben volt része ugy szakmájában, mint társadalmi tén is, talált időt arra, hogy szerette városi ügyeivel is foglalkozzon. Egyidben színpadon is szerepelt, hogy a községen élé vetesse egy régi barátja egyéniségét. Gypsy Berci szerepében a Reunion of Vienna című darabban, mely 1949-ben Schenectadyban a Civic Players legnagyobb sikerre volt."

"Minden élt sikere és dicsősége ellenére most is érdekl szülőhazája és minden ami magyar. Számos magyar egyesületnek tagja és bőkezűen lelkes támogatója a magyar kulturális életnek."

Az amerikai magyarok és az egész világ magyarsága méltán büszke lehet rá és élt eredményeire."

A fentiekhez már állg lehetne többit hozzáfűzni, legfeljebb meg azt, hogy Alexey Béla fényes karrierje mellett az amerikai magyar, közérdekű munkában is elérhetetlen érdemeket szerzett és ezekben az ünnepi órákban mi csak arra kérjük a jó Istent, hogy még sok Alexey Béla! adjon, és tartson meg az amerikai magyarság számára.

